

אל תהייה מנומס!

יאנוש קורצ'אק, כתבים ז', עמ' 101-98
תרגום: אורי אורלב

לפני מספר ג'מים, בפאשר עליתי לדיירת, שמעתי מבצע לאחת הדלתות בדיירתו של אחד הדירים – שכן שלי – בכי וצעקות קולניות של ילד.

”אבא, אל תרביץ לי”, קרא הקטן. ”כבר אף פעם לא אהיה מנומס”.
נעצתי בפליאה.

”ילד רע, ילד רע”, נשמע קול בס, ”עכשו כבר תזכר, אסור להיות מנומס. אם תהיה מנומס אוציא לך את הנשמה במכות!”. ושוב:

”אבא'לה, כבר אף פעם, אף פעם לא אהיה מנומס...”

עמדתי נדהם. ברגע הראשון נדמה היה לי שנתקפתי בהזנה שמיעתית, אחר כך הבזיק במוחי רעיון: ”חבל שאין כאן עד בסביבה, כדי שירשם דין וחשבון”, אחר כך חשבתי: ”מה לעשות כדי לחלץ את הקרן האמל מנידי המפלצת הזעמת?” אחר כך חלף בראשי: ”בעצם מה זה אכפת לי? אצטרף להגרר לבתי משפט – לשם מה?”. לבסוף נאנחתי בעצב: ”איך קרה שאין לנו מוסדות המטפלים בילדים אמללים?”
ויכר עמדתי להמשיך בדרכי, נסער ממחשבות ורגשות סותרים, בפאשר פתאום בתנועה אינסטינקטיבית אחזתי בפעמון ומשכתי כמה פעמים בכל כוחי. הדלת נפתחה.

”מה אתה רוצה, מה אתה מחפש כאן?”

חור מועם ותשוש מרב מאמץ של כח הרצון קראתי: ”איך אתה מעז להרביץ לילד קטן?”

”ואתה, לכל הרוחות והשדים, מה זה ענייך?”

למשמע הצעקות פתחו שכנים רבים את דלתיהם והוציאו את ראשיהם לחדר המדרגות. אך בין רגע, בהשפעת מבטו הזועם של יריבי, נטרקו כל הדלתות בקולות חבטה ונשמע רק רחש חרישי שהצביע על כך שהם ממשיכים לעקב אחרינו מבצע לחורי המנועולים וסדקים אחרים, שלא חסרים בשום בית חדש. משלהב בעקבות תשומת הלב שעוררתי ומלא בוז לאספסוף מוג הלב, קראתי בקול רם ככל יכולתי:

”אני אוסר עליך להכות את הילד!”

”ואני אוסר עליך להתערב בעניינים לא לך!”

זה כבר היה יותר מדי. זנקתי, אחזתי את המנוול בראשו ומרטיתי לו שני חופניים מלאים של שערות. התוצאה הייתה בלתי צפויה. היריב המבהיל התקפל לשניים ואמר בנימוס רב: ”בבקשה, תכנס אדוני... נדבר בשקט, ואולי אז אצליח לשכנע אותך שאינני איש רע ולא אב מפלצת.”

הייתי מרצה: ההתערבות שלי תועיל למשהו לפחות הפעם הזאת.

”שב, אדוני, ואל תגיד שום דבר עד שאסיים”. הוא שקע במחשבות וכעבר רגע פתח ואמר:

”אני בן ארבעים. חנכו אותי במסירות רבה. אבי היה אדם הגון ומקבד ואמי – אשה מלאה רח ונחבה. הייתי בן יחיד. קבלתי הרבה מאוד אהבה בבית, הרבה תשומת לב והשכלה. בקצור – הייתי מקור אנשים שבקשו את טובתי, והרגשתי מאשר.

מוכן מאלי ששלמתי באהבה על אהבתם, החזרתי נשיקות על נשיקותיהם וחייכים על חיוכיהם. הייתי מנומס להפליא ושמי שמש דגמה לכל האזור. ”אה, כמה שהוא שקדן בלמודים; אה, כמה שהוא מנומס, אפלו ביחס למשרתים; אה, הוא לא יפגע אפלו בצפור קטנה”. כל מה שאני אומר לך היא אמת לאמתה.

לא אשעמם אותך, אדוני, בספורים ארכים. די שיצאתי מהבית לחיים והמשכתי להיות מנמס מאוד. כאשר נכנסתי לקרון נוסעים, שאלתי את הפרטיסן, כשאני מרים מעט את כובעי: "סליחה, אדוני, האם יש עדין מקום?" אם קבלתי תשובה חיובית, הייתי נותן עשיריה וכאשר קבלתי את הפרטיס הייתי אומר: "תודה רבה, אדוני". בקשתי סליחה מקרב לב מכל האנשים שעברתי ביניהם, ולפני שתפסתי את מקומי שאלתי כמובן את השכן: "אפשר?" אם לאדם מבגר או לגברת לא היה מקום, ותיתי מיך על מקומי, לעתים אפלו הייתי יורד ומעדיף להמשיך ברגל מאשר למנע ממישו את האפשרות לשבת בנוחיות. קרה שהייתי קופא מקור על הרמפה אחרי שותרתי על מקומי לחבילה או לכלבלב של איזו גברת מבגרת... מה שאני מספר לך היא אמת לאמתה.

לא הצלחתי להבין איך יתכן שישנם אנשים המשגיגים דבר מה בכוח; וישמוש במרפקים או באגרופים, ואפלו הרמת קול נראו לי כדברים הסותרים את טבע האדם, וכל כך פוגעים בכבודו, שהייתי מתבונן באנשים כאלה בפליאה, ואפלו השתתפתי בצערם. "מספנים, איך הם יכולים, עד כמה מוזר שהם אינם מבינים את מצבם המביז?"

עברו שנים. ככל שפגשתי יותר אנשים, כך גברה תדהמתי. פעם אחת יצאתי עם אחד ממכרי כדי לסקור בית חדש שעמד בבניה. אני בנאי במקצועי. על גדר הבית היה כתוב: "הפניסה לעובדים במקום בלבד". "ראה", אמרתי בעצב, כשאני מצביע על השלט.

"נו, אז מה?" השיב בשלנה.

"אסור להפניס".

"אל תהיה טפש".

אנחנו נכנסים: הוא פאלו לא פלום. אני – סמוק פלי. מישו חוסם את דרכנו ואומר שאסור להפניס לכאן. "אני יודע שאסור. תודה לאל, אני יודע לקרא. ואת ההערות שלך תשמר לעצמך, הבנת?" והאדם קד קדה נמוכה וסר מדרכנו...

נוכחתי בתדהמה במקרים כגון אלה רבים יותר ויותר... אך אינני רוצה לשעמם אותך בספור ארוך מדי.

חלפו שנים. החיים, נדמה, הסבירו לי בהרחבה שלא צריך להיות מנמס, אך הייתי עור וחרש. אחרי מאמצים רבים, בזכות השכלה רחבה מאוד, קבלתי סוף סוף משורה. אלה היו הרגעים היפים ביותר בחיי. החברים התניחו אלי בחבה רבה והעריכו אותי: הם מסרו לי את העבודות הקשות ביותר, את הבעיות הסבוכות ביותר. המנהל בוח בי ללא סג. הייתי לב לבו של המשורר פלו והייתי גאה על כך. עבדתי כשש עשרה שעות ביממה. הסבר לי, אדוני, בבקשה, מדוע הייתי האחד והיחיד שבמשך חמש שנים לא קבל חפשה, מדוע כשאשתי נפלה למשקב ונפטר, וכעבר שבועים הנעתי ברגלים כושלות למשורר, חברי לעבודה קבלו את פני בהבעת חסר שביעות רצון והמנהל אמר: "אתה מרשה לעצמך יותר מדי, אדוני, מי שעובד ומקבל שכר, לא צריך לחשב על שטויות". על איזה שטויות חשבת?.... בפעם הראשונה בחיי התמלאתי פעם, זאת אומרת התפטרתי.

במשך שנתים חפשתי משורה, גווע מרעב יחד עם הילד הזה, ששינינו חכים לו את הפרותנו. ומה תגיד על כך, אדוני – דוקא חברי לעבודה והמנהל שלי לשעבר סבלו בגלוי או בהתבא כל צעד מצעדי. העבודה הזאת העציבה אותי יותר מכל. את שארית כספי הוצאתי על רשום במשרדי תווף לחפוש עבודה... הרעב, אדוני, הוא המורה הטוב ביותר. פעם אחת שאלתי בהפניסי לאחד ממשרדי התווף הללו:

"סליחה, האם אין איזו הצעה בשבילי?" והפקיד השיב לי:

"אם יהיה משהו, נודיע לך. בבקשה לא לבוא בכל רגע ולבלבל לנו את המוח. שלמת דמי תווף, זאת אומרת

אתה רשום וזה מספיק".

רק אז התקוממתי פתאום. עד היום אני מתפעל מעצמי:

"אתם רמאים, גנבים!" צעקתי, "קסוף אתם לוקחים ולא עולה בדעתכם לדאג לי למשורה. אני ארצה לך! אם לא אקבל משורה תוך שנים עשרה שעות, אני כבר יודע מה לעשות".

למחרת קבלתי משורה. משורה עלובה, גרועה, אבל אנחנו חיים איכשהו יחד, אני ובני. מה לעשות, אני כבר אבוד, אך מחובתי להגן על הבן שלי מאסונות דומים הצפויים לו אם גם הוא ירצה להיות מנמס כמו שהיה אבא שלו, ועודנו נאלץ להיות. כן, אני רוצה שהוא לא יהיה מנמס, אתה מבין, אדוני? והואטוט הזה ירש את הנימוסים שלי ואני חייב לעקר זאת ממנו מן השמש. וכל ערב עליו לדווח לי על איזה מעשה של גסות רוח שעשה, אחרת אכה אותו ולאיש אין זכות לאסור זאת עלי... סימתי...

בקשתי למחות, רציתי להסביר דברים רבים לאב המדאג ואפלו כבר פתחתי את פי להתחיל. אך הילד, שעד זה ישב בפנה, זנק פתאום מפנתו ודחף את הכסא שישבתי עליו בעצמה כזאת שנפלתי והשתטחתי על הרצפה. ואז הושיבו אביו על ברקיו, נשק על מצחו ונתן לו עוגיה.

"קח, אכול, בני, עוגיה וזכר - אף פעם אל תהיה מנמס".

